

Participatiewaaier

Inwoners betrekken in sociaal werk, zo doe je dat

Inleiding

Als sociaal werker bied je graag goede hulp- en dienstverlening. Dat is je vak, daar zit je motivatie! Daarom is het leuk en belangrijk om samen met inwoners en/of cliënten te kijken hoe het nog beter kan. Als sociaal werker kun je de denk- en doekracht van inwoners optimaal benutten met deze (digitale) waaier met tien participatietools en -methodieken.

Een palet aan participatievormen

De waaier biedt een palet aan participatievormen: informeel en creatief, formeel en gestructureerd, online en offline, visueel en beschrijvend. De verschillende participatievormen zijn ook met elkaar te combineren. De ene vorm maakt het mogelijk om op een creatieve manier inwoners te informeren of te raadplegen, bijvoorbeeld over wat er speelt in hun wijk. Vervolgens kun je andere vormen inzetten, waarbij inwoners in co-creatie met sociaal werkers en andere partners, werken aan de vraagstukken van de wijk en de oplossing daarvan.

De vormen:

- kosten weinig of niets;
- zijn eenvoudig uitvoerbaar;
- zijn vrij te gebruiken voor iedereen;
- zijn gericht op groepen en collectieve vraagstukken;
- zijn laagdrempelig, flexibel en toegankelijk voor verschillende (doel)groepen;
- zijn leuk en geven energie.

Concrete ervaring is startpunt

Welke participatievorm je ook inzet, gelijkwaardigheid, vertrouwen en interactie zijn belangrijk om inwoners te betrekken. Het startpunt van iedere participatievorm is de concrete ervaring van inwoners. Met de vormen uit deze waaier kun je onderwerpen bespreken en er met elkaar op reflecteren. Samen bepaal je wat nodig is voor een positieve verandering. Bij iedere vorm evalueer je de eindresultaten en koppel je die terug naar inwoners. Daarmee wordt voor hen zichtbaar wat er gedaan is met hun input. Dat is een aanmoediging om ook een volgende keer weer mee te doen!

Community Mapping

1

? Wat is het?

Met community mapping ga je in een buurt, wijk of dorp met uitdagingen uit de gemeenschap aan de slag. De wensen, kracht en hulpbronnen van inwoners zelf zijn het uitgangspunt. Op geografische kaarten maken inwoners hun ervaringen en verhalen met tekeningen en symbolen zichtbaar. Inwoners die soms zelden contact met elkaar hebben, verkennen zo samen hun omgeving.

Community mapping versterkt sociale samenhang, onderling contact en gezamenlijkheid in een buurt, wijk of dorp. Daarnaast helpt het om ontwikkelingen en problemen te signaleren. Deze kunnen vervolgens lokaal aangepakt worden.

🔧 Aanpak

1. In een buurt, wijk of dorp een gemeenschappelijk vraagstuk (waarover nog weinig bekend is) bepalen. Bijvoorbeeld: aandacht en zorg hebben voor elkaar, elkaar ontmoeten, zich veilig voelen.
2. Het vraagstuk omzetten in symbolen: waaraan kunnen we zien dat het thema onder inwoners leeft?
3. Samen vormen de symbolen de legenda voor een community map. Dan komen de kaarten op tafel en gaan inwoners zelf informatie verzamelen. Zij putten daarbij uit eigen ervaringen, nemen (digitale) enquêtes af bij andere buurtinwoners of gaan met een fotocamera de wijk in.

4. De gevonden informatie wordt met zelfbedachte symbolen of kleuren op de kaart(en) ingetekend. Dat kan op fysieke kaarten, maar ook op digitale kaarten.

Een community map is nooit 'af'. Door de kaart van het gebied te delen en te bespreken met andere bewoners, organisaties, professionals, beleidsmakers en bestuurders, worden de kaarten verder verfijnd en aangevuld.

👁️ Visueel?

Ja

🗨️ Minder talig?

Ja

€ Is het gratis?

Ja

📄 Meer informatie over deze participatievorm

Klik [hier](#) voor de Factsheet Community Mapping.

Praat met mij Gereedschapskist

3

? Wat is het?

In de gereedschapskist zijn vier eenvoudige methodieken opgenomen, waarmee mensen met een licht verstandelijke beperking een stem krijgen. Hiermee kunnen zij meepraten over beleid en hulp. Zo kunnen zij hun ervaringen en ideeën delen met beleidsmakers en professionals.

🔧 Aanpak

Elk van de vier methodieken heeft een eigen aanpak. Het gaat om:

- **Een kwartet.** Dit kwartet laat beleidsmakers en professionals op een speelse manier in gesprek gaan met mensen met een beperking. De onderwerpen van het spel gaan over zaken waar zij dagelijks mee te maken hebben, zoals koken, administratie en veiligheid.
- **Een paneldiscussie.** Het panel bestaat uit mensen met een beperking. Het panel gaat in gesprek met de gemeente en anderen (zoals winkeliers en taxivervoerders) over problemen die zij tegenkomen in hun dagelijkse leven.
- **Een ontmoetingsplek in de wijk.** De Stamtafel is een laagdrempelige ontmoetingsplek voor mensen met een licht verstandelijke beperking die zelfstandig wonen. Een plaats om samen te eten, te kletsen en kennis te maken. Ook is het een plek voor beleidsmakers en professionals om met deze inwoners op een ongedwongen manier in gesprek te gaan. Door de Stamtafel worden inwoners gestimuleerd om samen lokaal actief te worden.

- **Een persona.** Een persona, een fictief persoon gebaseerd op bestaande kenmerken, geeft een doelgroep letterlijk een gezicht. Het is een manier voor inwoners om het gesprek aan te gaan met beleidsmakers en professionals zonder dat zij daarbij steeds hun eigen ervaringen hoeven te vertellen. Met het gebruik van persona's kunnen inwoners het beleid toetsen en beïnvloeden.

👁 Visueel?

Ja

🗣 Minder talig?

Ja

€ Is het gratis?

Ja

i Meer informatie over deze participatievorm

Kijk [hier](#) op movisie.nl.

Dialogotafel

6

? Wat is het?

Mensen met verschillende achtergronden gaan met elkaar in gesprek over vooraf gekozen thema's, onder leiding van een gespreksleider. Het gaat om het onderzoeken van ieders standpunt en niet om het overbrengen van het eigen standpunt. Naar welke waarden (en normen) handelt men in de stad of het dorp? De dialoogmethodiek versterkt de sociale cohesie en legt een basis waarop andere instrumenten op het gebied van sociale cohesie voort kunnen borduren. De ontmoeting heeft een laagdrempelig en informeel karakter.

🔧 Aanpak

Onder leiding van een gespreksleider gaan inwoners met verschillende achtergronden met elkaar in dialoog over vooraf gekozen thema's. Belangrijk bij het voeren van het gesprek is dat deelnemers zich verplaatsen in het perspectief of de beleving van de ander. Luisteren, open vragen stellen en je eigen oordeel voor je houden staan centraal binnen deze methodiek. Inbreng wordt niet ter discussie gesteld, maar juist gewaardeerd. Vragen en stellingen worden door de gespreksleider opgesteld. Deze vormen de gespreksleidraad. In het geval dat andere thema's spontaan aan de orde komen, laat de gespreksleider dat gebeuren. Het is ook mogelijk om voorafgaand aan de dialogotafel inwoners zelf gespreksonderwerpen te laten aandragen. Bij voorkeur wordt de dialogotafel gekoppeld aan activiteiten zoals eten, bewegen, muziek of creatieve bezigheden.

👁 Visueel?

Nee

💬 Minder talig?

Nee

€ Is het gratis?

Ja

i Meer informatie over deze participatievorm

- [Methode Dialogotafel](#)
- Zie ook het [Wereldcafé](#) als vergelijkbare participatievorm.
- [Blog over de methode Dialogotafel](#).

Fotoscan

7

? **Wat is het?**

Inwoners brengen met behulp van foto's, films, schilderijen of ander beeldmateriaal hun ervaringen in beeld. Het beeldmateriaal wordt gebruikt als uitgangspunt voor een dialoog tussen inwoners en sociaal werker.

🔧 **Aanpak**

1. Inwoners maken aan de hand van vragen en begrippen beeldmateriaal van situaties of objecten in de zorg- of welzijnsinstelling, het dorp of de wijk, die hun beleving weergeeft.
2. De inwoners worden daarna geïnterviewd over het waarom en de achtergrond van het gemaakte beeldmateriaal. De interviews worden geanalyseerd.
3. Er worden drie panelgesprekken gevoerd. Eén panel met inwoners die beeldmateriaal gemaakt hebben, en twee panels met inwoners die dat niet hebben gedaan. Aan de panels worden uitspraken uit de interviews en beelden voorgelegd. De deelnemers geven aan of zij zich in de uitspraken en beelden herkennen en geven eventueel aanvullende informatie.

👁️ **Visueel?**

Ja

💬 **Minder talig?**

Ja

€ **Is het gratis?**

Ja

📄 **Meer informatie over deze participatievorm**

- [Algemene beschrijving 'Visualiseren van ervaringen'](#)
- [De fotomethode is een geschikte participatiemethode voor kinderen, lees het op blz. 21 t/m 26.](#)

(Wijk)schouw

8

? **Wat is het?**

Met een wijkschouw denken en praten inwoners mee over hun eigen omgeving. De methode is zeer geschikt om de betrokkenheid van wijkbewoners te stimuleren. Een wijkschouw kan uitgevoerd worden in de wijk zelf, via een online platform of door een combinatie van beide.

🔧 **Aanpak**

Inwoners lopen samen met bijvoorbeeld gemeenteambtenaren, wethouders of woningcorporaties door hun wijk. Zij kunnen tijdens de schouw knelpunten aangeven, waardering uitspreken en suggesties doen voor verbeteringen. De schouw kan ondersteund worden door het maken van foto's, films of tekeningen. Ook kunnen vragenformulieren of beoordelingsinstrumenten gebruikt worden.

Met de digitale buurtschouw kunnen knelpunten en ideeën voor de openbare ruimte gemeld worden. De gemeente kan hier continu op reageren. Daarnaast wordt ook het draagvlak voor ideeën geïnterviewd. De inwoners kunnen zelf aan de slag met de ideeën waar draagvlak voor is.

👁️ **Visueel?**

Ja

💬 **Minder talig?**

Ja

€ **Is het gratis?**

De fysieke wijkschouw is gratis.

De digitale buurtschouw kost ongeveer 10 eurocent per inwoner.

i **Meer informatie over deze participatievorm**

- [Algemene beschrijving wijkschouw](#)
- [Digitale buurtschouw](#)

Zeg het Zelf!

9

? **Wat is het?**

Zeg het Zelf! is een methode om de kwaliteit van bestaan van mensen met een verstandelijke beperking te toetsen en te verbeteren. Bijzonder aan de methode is dat mensen met een verstandelijke beperking deze mede zelf uitvoeren.

🔧 **Aanpak**

1. Selectie en training van interviewers. Mensen met een verstandelijke beperking krijgen een training in het afnemen van interviews. Dit duurt één dag.
2. Interviewen. De methode Zeg het Zelf! bestaat uit een vragenlijst met 48 gestructureerde vragen. Hieruit wordt een selectie gemaakt van 15 à 25 vragen. De vragen gaan over zes onderwerpen: wonen, contacten buitenshuis, werk en dagbesteding, zelf bepalen, het gevoel en ontwikkeling. Twee interviewers nemen samen de interviews af. De één stelt de vragen, de ander schrijft de antwoorden op. Er is keuze uit drie antwoorden (tevreden, neutraal en ontevreden). Deze worden zowel in woorden als met smileys (😊 😞 😐) weergegeven.
3. Bespreking uitkomsten. De procesbegeleider bespreekt de resultaten van de interviews met de interviewers en mensen die geïnterviewd zijn: zijn de resultaten herkenbaar, welke uitkomsten zijn het belangrijkste en welke acties zijn nodig om een situatie te

verbeteren? Het gaat dan om drie soorten acties: acties die inwoners zelf kunnen doen, zaken die de zorginstelling kan oppakken, en acties die samen met andere organisaties, zoals de gemeente, uitgevoerd moeten worden.

👁️ **Visueel?**

Ja

💬 **Minder talig?**

Ja

€ **Is het gratis?**

Nee, kosten op aanvraag.

📄 **Meer informatie over deze participatievorm**

Lees [hier](#) meer over de methode Zeg het Zelf! (Scrol naar hoofdstuk 11)

Buurttheater

10

? **Wat is het?**

In (interactieve) theatervoorstellingen worden uiteenlopende thema's aangekaart. Op deze manier worden gevoelige onderwerpen op een luchtige manier bespreekbaar, vanuit de ervaring van de mensen zelf. Het kan bijvoorbeeld gaan over dementie, waarbij sociaal werkers en naasten ervaren wat dementie met betrokkenen doet en hoe daarmee om te gaan. Of over de relatie tussen sociaal werkers en jongeren, waarbij problemen en misverstanden worden opgehelderd.

🔧 **Aanpak**

De aanpak van 'Theater als middel' kan per theatervoorstelling verschillen. Voorstellingen worden vaak op maat gemaakt. Sociaal werkers, inwoners en andere betrokkenen dragen zelf onderwerpen en praktijkvoorbeelden aan. Zo worden de toeschouwers geconfronteerd met het eigen gedrag én dat van een ander. En zien zij wat een verandering in gedrag met iemand doet.

👁️ **Visueel?**

Ja

💬 **Minder talig?**

Ja

€ **Is het gratis?**

Nee, kosten op aanvraag.

i **Meer informatie over deze participatievorm**

Klik [hier](#) voor een algemene beschrijving van de methode Theater als middel.

Deze partijen bieden o.a. theater als participatiemiddel aan:

- [Ceder trainingen en advies](#)
- [Formaat, werkplaats voor participatief drama](#)
- [Stut Theater](#)
- [ZID Theater](#)

Uitleiding

En dan?

Heb jij aan de 10 participatievormen geproefd die wij in deze waaier hebben beschreven en wil je wellicht verder? Onze selectie geeft een aardig beeld van wat op dit moment in Nederland toepasbaar is in de praktijk van sociaal werkers. Maar er valt meer te ontdekken. Ga op zoek naar instrumenten die anderen in jouw gemeente of wijk inzetten en waarbij je aan kunt sluiten. Zoals een woonatelier, adviesvangers, de ABCD-methode of de BRUISmethode. Maar ook een Burgertop, een Burgerbegroting of diverse Online platforms. Nieuwsgierig geworden? Hieronder vind je een aantal links naar deze en andere inspirerende vormen en databanken.

Nog meer vormen van inwonerbetrokkenheid

- Woonatelier: Een interactieve werkvorm, waar bewoners gezamenlijk de problemen in hun woon- en leefomgeving inventariseren en daarvoor structurele oplossingen en maatregelen bedenken.
- Adviesvangers: De doelgroep wordt begeleid en geïnspireerd door iemand uit de eigen doelgroep (peer-to-peer). Via een creatieve brainstorm dagen de Adviesvangers hun leeftijds- of doelgroepgenoten uit om mee te denken, ideeën aan te dragen of hun mening te geven over vragen van de gemeente of organisatie.
- ABCD-methode (Asset Based Community Development): Een wijkaanpak om te werken aan een in economisch, cultureel en sociaal opzicht leefbare buurt. Het brengt sociale relaties tot stand en het mobiliseert de capaciteit van inwoners en organisaties in de lokale gemeenschap.

- BRUISmethode: Deze methode bestaat uit principes en werkvormen waarmee je mensen enthousiast maakt en verbindt in een buurt, dorp of stad. Het brengt met diverse werkvormen een proces van onderop op gang. Hierin nemen inwoners zelf initiatief en betrekken zij anderen.
- G1000/Burgertop: Een evenement waarbij op één dag 100 tot 1.000 inwoners en betrokkenen met elkaar in gesprek gaan over hun eigen stad, dorp of gemeente of over een specifiek onderwerp.
- Burgerbegroting: Bewoners bepalen wat er gebeurt met overheidsgeld.
- Petities.nl: Een digitale tool, die het mogelijk maakt om aan het einde van een proces met wijkbewoners een punt te maken richting de overheid. De formulering van een mening is al gedaan door de initiatiefnemer, zodat bewoners alleen een digitale handtekening hoeven te zetten.
- Online platforms (met een offline component), zoals Mijnbuurtje.nl, Gebiedonline.nl en Buurbook.nl.

Inspiratiesites

- Kennisdossier Burgerparticipatie Movisie
- Inspiratiegids VNG
- Kennisbank LSAbewoners
- Toolkit Burgerparticipatie PON

Jongerenparticipatie

- Schatkist Jongerenraden van LOC Zeggenschap in Zorg
- Toolkit Jeugdparticipatie van Stichting Alexander / Verwey-Jonker Instituut
- Tips jongerenbetrokkenheid van Movisie

Colofon

Deze waaier is een gezamenlijk product van Movisie en het programma Sociaal Werk Versterkt.

De opgenomen participatievormen zijn geselecteerd in samenwerking met partners, sociaal werkers en ervaringsdeskundigen uit verschillende werkgebieden en regio's van Nederland:

- LOC Zeggenschap in Zorg
- Heleen van Praag, Ideeënbroerij
- Dick de Ruijter, zelfstandig onderzoeker, publicist
- Indische Buurtcommunities
- Netwerk Democratie
- Pionira
- ZID-theater

www.movisie.nl

www.sociaalwerkversterkt.nl

www.loc.nl

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Deze waaier is tot stand gekomen met subsidie van het ministerie van VWS.

